Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
LAILA MEDINA
της 11ης Σεπτεμβρίου 2025 [1]

Υπόθεση C-58/24

NE,
MY,
HJ,
XF,
WB,
UV,
VK,
JU,
RJ,
DZ
κατά
An Bord Pleanála,
Minister for Housing, Local Government and Heritage (Ιρλανδία)
The Attorney General,
παρισταμένης της:
Drumakilla Limited

[αίτηση του High Court (Ιρλανδία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας – Άρθρο 12 – Καθεστώς αυστηρής προστασίας ορισμένων ζωικών ειδών – Άρθρο 16 – Παρέκκλιση που χορηγείται ενόψει εξέτασης αίτησης περί χορήγησης οικοδομικής άδειας για έργο που εμπίπτει στην οδηγία 2011/92/ΕΕ – Άρθρο 11 – Σύμβαση του Aarhus – Άρθρο 9, παράγραφος 2 – Διαδικαστική αυτονομία – Αρχή της αποτελεσματικότητας – Δικονομικοί κανόνες για την αμφισβήτηση του κύρους αποφάσεως παρεκκλίσεως και αποφάσεως αδειοδοτήσεως»

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

I. Εισαγωγή

1. Οι παρούσες προτάσεις αφορούν αίτηση προδικαστικής αποφάσεως σχετικά με την ερμηνεία της οδηγίας για τους οικοτόπους[2] και της οδηγίας ΕΠΕ[3]. Η προδικαστική παραπομπή υποβλήθηκε από το High Court (ανώτερο δικαστήριο, Ιρλανδία), στο πλαίσιο διαδικασίας που κινήθηκε από διάφορα φυσικά πρόσωπα[4] κατά της παρεκκλίσεως που χορηγήθηκε από τις ιρλανδικές αρχές δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, προκειμένου να διευκολυνθεί η ανέγερση οικιστικών μονάδων στην πρώην καρμηλιτική μονή στο Delgany (κομητεία του Wicklow, Ιρλανδία)[5]. Επί του παρόντος, η εν λόγω μονή αποτελεί τόπο διαβίωσης μιας μεγάλης αποικίας μικρονυχτερίδων (μικροχειροπτέρων), οι οποίες αποτελούν αυστηρώς προστατευόμενο είδος, απαριθμούμενο στο παράρτημα IV της οδηγίας για τους οικοτόπους[6].

2. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ερείδεται στο γεγονός ότι οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης δεν προσέφυγαν κατά του κύρους της επίμαχης αποφάσεως περί παρέκκλισης εντός της τασσόμενης, κατά το αιτούν δικαστήριο, από το ιρλανδικό δίκαιο προθεσμίας. Η εν λόγω παρέκκλιση –η οποία, κατά την άποψη του αιτούντος δικαστηρίου, είναι «προδήλως παράλογη» – προσεβλήθη ταυτόχρονα με την απόφαση αδειοδοτήσεως του έργου μετά το πέρας της ως άνω προθεσμίας. Κατά το αιτούν δικαστήριο, τούτο σημαίνει ότι η προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως περί παρέκκλισης πρέπει να απορριφθεί ως εκπρόθεσμη, υπό την επιφύλαξη ύπαρξης κανόνα του δικαίου της Ένωσης ο οποίος να επιτάσσει το αντίθετο.

3. Στην υπό κρίση υπόθεση εγείρονται, κατ' αρχάς, ζητήματα διαδικαστικού χαρακτήρα. Ειδικότερα, το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί εάν συνάδει προς το δίκαιο της Ένωσης δικονομικός κανόνας του εθνικού δικαίου ο οποίος τάσσει διαφορετική προθεσμία άσκησης προσφυγής, αφενός, κατά της άδειας παρεκκλίσεως που χορηγείται δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους και, αφετέρου, κατά της απόφασης αδειοδοτήσεως που εμπίπτει στο πλαίσιο της οδηγίας ΕΠΕ, ιδίως υπό το πρίσμα της αρχής της ευρείας πρόσβασης στη δικαιοσύνη που κατοχυρώνεται στη Σύμβαση του Aarhus[7]. Προς τούτο, το Δικαστήριο θα χρειαστεί να ανατρέξει στις διαδικαστικές επιπτώσεις που συνεπάγεται η απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, Namur-Est Environnement (C-463/20, EU:C:2022:121)[8], στην οποία έκρινε, κατ' ουσίαν, ότι οι αποφάσεις περί παρέκκλισης που εκδίδονται δυνάμει της οδηγίας για τους οικοτόπους εμπίπτουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, στη διαδικασία αδειοδοτήσεως που θεσπίζει η οδηγία ΕΠΕ. Δεύτερον, η υπόθεση αυτή παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να παράσχει περαιτέρω διευκρινίσεις σχετικά με τους ουσιαστικούς όρους προς τους οποίους πρέπει να συμμορφώνεται η αρμόδια αρχή κράτους μέλους όταν επιτρέπει σε κύριο έργου το οποίο εμπίπτει στο πλαίσιο της οδηγίας ΕΠΕ να παρεκκλίνει από τις απαγορεύσεις που επιβάλλει η οδηγία για τους οικοτόπους.

2 Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7) (στο εξής: οδηγία για τους οικοτόπους).

3 Οδηγία 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1) (στο εξής: οδηγία ΕΠΕ).

4 Στο εξής: προσφεύγοντες της κύριας δίκης

5 Στο εξής: αναπτυξιακό έργο.

6 Βλ. επίσης Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση όλων των ειδών νυχτερίδων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2018-2024)» και «Συμπληρωματικό έγγραφο», 13 Ιανουαρίου 2023, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/2b8bfe05-4fa6-43d5-b82a-c6d484cb82e4/details.

7 Σύμβαση για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος, η οποία υπογράφηκε στο Aarhus (Δανία) στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 124, σ. 1) (στο εξής: Σύμβαση του Aarhus).

8 Στο εξής: απόφαση Namur-Est Environnement.

II. Νομικό πλαίσιο

Α. Διεθνές δίκαιο

4. Το άρθρο 9 της Σύμβασης του Aarhus, το οποίο επιγράφεται «Πρόσβαση στη δικαιοσύνη», ορίζει τα εξής:

«[…]

2. Κάθε μέρος, στο πλαίσιο της εθνικής του νομοθεσίας, εξασφαλίζει ότι το ενδιαφερόμενο κοινό:

α) το οποίο έχει επαρκές συμφέρον ή, εναλλακτικά·

β) το οποίο ισχυρίζεται προσβολή δικαιώματος, σε περίπτωση που η διοικητική δικονομία ενός μέρους το απαιτεί ως προϋπόθεση, διαθέτει πρόσβαση σε διαδικασία επανεξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή/και άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου φορέα που καθορίζεται δια νόμου, προκειμένου να προσβάλει την ουσιαστική και τυπική νομιμότητα οποιασδήποτε απόφασης, πράξης ή παράλειψης που υπόκειται στις διατάξεις του άρθρου 6 και, σε περίπτωση που προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο και υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 3, άλλων σχετικών διατάξεων της παρούσας σύμβασης.

[…]

5. Προκειμένου να προάγει την αποτελεσματικότητα των διατάξεων του παρόντος άρθρου, κάθε μέρος εξασφαλίζει την παροχή στο κοινό πληροφοριών σχετικά με την πρόσβαση σε διαδικασίες διοικητικής και δικαστικής επανεξέτασης και μελετά την καθιέρωση ενδεδειγμένων μηχανισμών αρωγής για την άρση ή τη μείωση οικονομικών και άλλων εμποδίων στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη.»

Β. Δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία για τους οικοτόπους

5. Το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπισθεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας των ζωικών ειδών που αναφέρονται στο σημείο α′ του παραρτήματος IV, στην περιοχή φυσικής κατανομής τους, που να απαγορεύει:

[…]

β) να παρενοχλούνται εκ προθέσεως τα εν λόγω είδη, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής, την περίοδο κατά την οποία τα νεογνά εξαρτώνται από τη μητέρα, τη χειμερία νάρκη και τη μετανάστευση·

[…]

δ) τη βλάβη ή καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής ή των τόπων ανάπαυσης».

6. Το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη, υπό τον όρο ότι δεν υπάρχει άλλη αποτελεσματική λύση και ότι η παρέκκλιση δεν παραβλάπτει τη διατήρηση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των πληθυσμών των συγκεκριμένων ειδών στην περιοχή της φυσικής του κατανομής, μπορούν να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις των άρθρων 12, 13, 14 και 15, στοιχεία α′ και β′:

α) για να προστατεύσουν την άγρια πανίδα και χλωρίδα και να διατηρήσουν τους φυσικούς οικοτόπους·

[…]

γ) για λόγους δημόσιας υγείας και ασφαλείας ή για άλλους επιτακτικούς λόγους προέχοντος δημοσίου συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων τυχόν λόγων κοινωνικού ή οικονομικού χαρακτήρα και ευεργετικών συνεπειών πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον·

[…]».

7. Το παράρτημα IV της οδηγίας για τους οικοτόπους, υπό τον τίτλο «Ζωικά και φυτικά είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που απαιτούν αυστηρή προστασία», ορίζει τα εξής:

«[…]

α) ΖΩΑ

ΣΠΟΝΔΥΛΩΤΑ

[…]

MICROCHIROPTERA

[…]».

2. Η οδηγία ΕΠΕ

8. Το άρθρο 1 της οδηγίας ΕΠΕ ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία αφορά την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον των δημόσιων και ιδιωτικών έργων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

2. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

α) “έργο”:

– η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή τεχνικών κατασκευών,

[…]

γ) “άδεια”: απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το έργο·

[…]

ζ) “εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων”:

i) […] εκπόνηση μελέτης εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων εκ μέρους του κυρίου του έργου, […]

[…]

iv) αιτιολογημένο συμπέρασμα της αρμόδιας αρχής σχετικά με τις σημαντικές επιπτώσεις του έργου στο περιβάλλον, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της κατά το σημείο iii αξιολόγησης και, όπου ενδείκνυται, τη δική της συμπληρωματική αξιολόγηση· και

v) ενσωμάτωση του αιτιολογημένου συμπεράσματος της αρμόδιας αρχής σε οιαδήποτε από τις αποφάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 8α.

[…]»

9. Το άρθρο 2 της οδηγίας ΕΠΕ έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλισθεί ότι πριν χορηγηθεί άδεια, τα έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, υπόκεινται σε υποχρέωση αδειοδότησης και εκτίμησης των επιπτώσεων τους. Αυτά τα έργα ορίζονται στο άρθρο 4.

[…]»

10. Το άρθρο 4 της οδηγίας ΕΠΕ ορίζει τα εξής:

«[…]

2. Με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 4, για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, τα κράτη μέλη αποφασίζουν κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν βάσει:

α) κατά περίπτωση εξέτασης·

ή

β) κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος.

Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν και τις δύο διαδικασίες που αναφέρονται στα στοιχεία α′ και β′.

[…]

4. Σε περίπτωση που τα κράτη μέλη αποφασίσουν να απαιτήσουν απόφαση για έργα αναφερόμενα στο παράρτημα II, ο κύριος του έργου παρέχει πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά του έργου και τον δυνητικό σημαντικό αντίκτυπό του στο περιβάλλον. Λεπτομερής κατάλογος των πληροφοριών που πρέπει να παρέχονται καθορίζεται στο παράρτημα IIA. […]

[…]»

11. Το άρθρο 6 της οδηγίας ΕΠΕ ορίζει τα εξής:

«[…]

2. Για να διασφαλιστεί η αποτελεσματική συμμετοχή του ενδιαφερομένου κοινού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, το κοινό ενημερώνεται μέσω διαδικτύου και με δημόσιες ανακοινώσεις ή με άλλα πρόσφορα μέσα σχετικά με τα κάτωθι ζητήματα, εγκαίρως όσον αφορά τις διαδικασίες λήψης περιβαλλοντικών αποφάσεων που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2 και, το αργότερο, μόλις οι πληροφορίες μπορούν να παρασχεθούν ευλόγως:

α) την αίτηση για συναίνεση ανάπτυξης·

[…]».

12. Το άρθρο 11 της οδηγίας ΕΠΕ θεσπίζει κανόνες για τις προσφυγές κατά των αποφάσεων που υπόκεινται σε συμμετοχή του κοινού δυνάμει της οδηγίας ΕΠΕ:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σύμφωνα με το εθνική έννομη τάξη τους, το ενδιαφερόμενο κοινό:

α) που έχει επαρκές συμφέρον, ή εναλλακτικά·

β) που υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, εάν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το διοικητικό δικονομικό δίκαιο ενός κράτους μέλους,

έχει πρόσβαση σε μια διαδικασία εξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου συσταθέντος νομοθετικώς, προκειμένου να αμφισβητήσει την ουσιαστική ή τη διαδικαστική νομιμότητα αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας περί συμμετοχής του κοινού.

2. Τα κράτη μέλη καθορίζουν σε ποια φάση είναι δυνατόν να προσβάλλονται αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις.

[…]

5. Για τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας των διατάξεων του παρόντος άρθρου, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να τίθενται στη διάθεση του κοινού οι πρακτικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στις διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες αναθεώρησης.»

Γ. Το ιρλανδικό δίκαιο

13. Το άρθρο 84, κανόνας 21, του Rules of the Superior Courts (κανονισμού διαδικασίας των ανώτερων δικαστηρίων)[9], ορίζει τα εξής:

«(1) Η αίτηση χορήγησης άδειας για την υποβολή αίτησης δικαστικού ελέγχου υποβάλλεται εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία ανέκυψαν το πρώτον οι λόγοι υποβολής της.

[…]

(3) Υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 1, το δικαστήριο δύναται, κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος, να παρατείνει την προθεσμία υποβολής της αιτήσεως χορήγησης άδειας δικαστικού ελέγχου, πλην όμως το δικαστήριο μπορεί να παρατείνει την εν λόγω προθεσμία μόνον εφόσον:

(a) συντρέχει βάσιμος και επαρκής λόγος προς τούτο, και

(b) οι περιστάσεις λόγω των οποίων η αίτηση για τη χορήγηση άδειας δεν υποβλήθηκε εντός της προθεσμίας που προβλέπεται στην παράγραφο 1:

(i) είτε εκφεύγουν του ελέγχου του αιτούντος,

(ii) είτε δεν μπορούσαν να προβλεφθούν ευλόγως από τον αιτούντα την παράταση.

[…]»

III. Πραγματικά περιστατικά, διαδικασία και προδικαστικά ερωτήματα

14. Στις 17 Ιανουαρίου 2020, εν αναμονή της χορήγησης οικοδομικής άδειας για αναπτυξιακό έργο, η Drumakilla Limited[10] υπέβαλε στη National Parks and Wildlife Service (υπηρεσία εθνικών πάρκων και άγριας ζωής, Ιρλανδία) αίτηση για τη χορήγηση άδειας παρεκκλίσεως δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους. Η αίτηση αφορούσε τις μικρονυχτερίδες, οι οποίες αποτελούν αυστηρώς προστατευόμενο είδος σύμφωνα με το παράρτημα IV της εν λόγω οδηγίας διότι εμπίπτουν στην ζωική ομάδα των «Μικροχειροπτέρων» (*Microchiroptera*). Η απόφαση παρεκκλίσεως εκδόθηκε στις 4 Μαρτίου 2020 και, ακολούθως, τροποποιήθηκε στις 21 Ιουλίου 2020 προκειμένου να συμπεριληφθούν σε αυτήν και οι καφέ μακρόουσες νυχτερίδες (*Plecotus auritus*).

15. Στις 21 Οκτωβρίου 2020 η Drumakilla υπέβαλε αίτηση χορήγησης οικοδομικής άδειας του αναπτυξιακού έργου. Στην αίτηση επισυνάφθηκαν, μεταξύ άλλων, η έκθεση προελέγχου εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η τροποποιημένη απόφαση παρεκκλίσεως.

16. Στις 15 Φεβρουαρίου 2021 το An Bord Pleanála (ιρλανδικό συμβούλιο χωροταξικού σχεδιασμού) χορήγησε την οικοδομική άδεια για το έργο[11]. Κατά τα διαλαμβανόμενα στην απόφασή του, έκρινε ότι στην υποβληθείσα από τη Drumakilla έκθεση προελέγχου καθορίζονται

[9] Στο εξής: RSC.

[10] Στο εξής: Drumakilla ή κύριος του έργου.

[11] Η χορήγηση οικοδομικής άδειας πρέπει να νοηθεί ότι αφορά την έννοια της «άδειας», όπως ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχεία γ', της οδηγίας ΕΠΕ.

και περιγράφονται επαρκώς οι πιθανές επιπτώσεις του αναπτυξιακού έργου στο περιβάλλον. Επιπλέον, κατά τη γνώμη του An Bord Pleanála, το προτεινόμενο έργο δεν ήταν πιθανό να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, λόγω της φύσεως και της τοποθεσίας του. Ως εκ τούτου, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι παρέλκει η εκπόνηση εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

17. Στις 25 Μαρτίου 2021 οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης άσκησαν προσφυγή κατά της αποφάσεως χορήγησης οικοδομικής άδειας και της αποφάσεως περί παρέκκλισης.

18. Το High Court (ανώτερο δικαστήριο, Ιρλανδία), ήτοι το αιτούν δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση, απέρριψε την προσφυγή κατά της αποφάσεως χορήγησης οικοδομικής άδειας. Αντιθέτως, ανέστειλε τη διαδικασία για την υποβολή πρόσθετων παρατηρήσεων ως προς την προσφυγή κατά της αποφάσεως περί παρέκκλισης.

19. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, πρώτον, ότι μολονότι στην απόφαση περί παρέκκλισης αναφέρεται ότι δεν υπάρχουν ικανοποιητικές εναλλακτικές λύσεις πλην της χορήγησης της εν λόγω παρεκκλίσεως, από τη δικογραφία προκύπτει ότι δεν εξετάστηκαν ούτε άλλα εναλλακτικά μέτρα με μικρότερο αντίκτυπο στα αυστηρώς προστατευόμενα είδη ούτε το ενδεχόμενο μη χορήγησης άδειας παρεκκλίσεως. Εξ αυτού μπορεί να συναχθεί ότι είναι πιθανό να μην εξετάστηκαν άλλες εναλλακτικές λύσεις. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι στην απόφαση περί παρέκκλισης αναφέρεται ότι η έκδοσή της αποσκοπεί στην προστασία των οικείων ζωικών ειδών, συμπέρασμα το οποίο, κατά τη γνώμη του δικαστηρίου αυτού, είναι «προδήλως παράλογο και άτοπο».

20. Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, κατά το ιρλανδικό δίκαιο, δεν υπάρχει συγκεκριμένο νομοθετικό καθεστώς το οποίο να ορίζει ρητώς την προθεσμία άσκησης προσφυγής κατά του κύρους της αποφάσεως περί παρέκκλισης, όπερ σημαίνει ότι στην προσφυγή αυτή εφαρμόζονται οι γενικοί κανόνες που ισχύουν για τον δικαστικό έλεγχο. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, κατά το άρθρο 84, κανόνας 21, του RSC, η αίτηση χορήγησης άδειας για τη διενέργεια δικαστικού ελέγχου πρέπει να χορηγείται εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία ανέκυψαν το πρώτον οι λόγοι που δικαιολογούν την αίτηση αυτή ή, κατόπιν πρόσθετου αιτήματος των προσφευγόντων, από την ημερομηνία κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε ή όφειλε να έχει λάβει γνώση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

21. Τρίτον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει προσθέτως ότι στο μέτρο που, κατά το ιρλανδικό δίκαιο, η απόφαση περί παρέκκλισης δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, συνιστά διακριτή απόφαση επί της ουσίας και δεν αποτελεί μέρος ενός συνόλου ενδιάμεσων αποφάσεων οι οποίες καταλήγουν στην έκδοση μιας οριστικής άδειας για ένα έργο, πρέπει να προσβάλλεται αυτοτελώς εντός της εκ του νόμου προβλεπόμενης αποσβεστικής προθεσμίας που τάσσει το άρθρο 84, κανόνας 21, του RSC, και όχι μετά την έκδοση της τελικής αποφάσεως επί της αίτησης χορήγησης οικοδομικής άδειας. Κατά τη γνώμη του αιτούντος δικαστηρίου, οι προθεσμίες αυτές μπορούν να προβλεφθούν ευλόγως.

22. Τέταρτον, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι προσφεύγοντες δεν προσέβαλαν την απόφαση χορήγησης οικοδομικής άδειας με βάση τις πλημμέλειες της αποφάσεως περί παρέκκλισης. Για τον λόγο αυτόν, κατά το αιτούν δικαστήριο, η προσφυγή κατά της ως άνω απόφασης απορρίφθηκε, ενώ η προσφυγή κατά της αποφάσεως περί παρέκκλισης παραμένει εκκρεμής.

23. Πέμπτον, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης δεν προσέφυγαν κατά του κύρους αποφάσεως περί παρέκκλισης εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβαν ή όφειλαν να έχουν λάβει γνώση της, δηλαδή από την ημερομηνία κατά την οποία η Drumakilla υπέβαλε αίτηση για τη χορήγηση οικοδομικής άδειας. Ως εκ τούτου, κατά το δικαστήριο αυτό, η συγκεκριμένη προσφυγή ασκήθηκε εκπροθέσμως και πρέπει να απορριφθεί. Το αιτούν δικαστήριο κλίνει προς την άποψη ότι δεν υφίσταται κανόνας του δικαίου της Ένωσης ο οποίος να επιβάλλει το αντίθετο. Ωστόσο, δεδομένου ότι η άποψη αυτή δεν είναι απολύτως αναμφισβήτητη, το αιτούν δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να παραπέμψει το συγκεκριμένο ζήτημα στο Δικαστήριο.

24. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το High Court (ανώτερο δικαστήριο, Ιρλανδία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα:

«1) Συνεπάγεται το άρθρο 11 της [οδηγίας ΕΠΕ], ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αρχής της ευρείας πρόσβασης στη δικαιοσύνη δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 2, της Σύμβασης του Aarhus, ότι, σε περίπτωση κατά την οποία ένα έργο κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της [οδηγίας ΕΠΕ], για το οποίο απαιτείται αίτηση για χορήγηση άδειας (στο εξής: κύρια άδεια), δεν μπορεί να εκτελεστεί εάν ο κύριος του έργου δεν έχει λάβει προηγουμένως έτερη άδεια (στο εξής: δευτερεύουσα άδεια) και εφόσον η αρχή που είναι αρμόδια για τη χορήγηση της κύριας άδειας για το έργο αυτό διατηρεί τη δυνατότητα να εκτιμήσει τις επιπτώσεις του έργου στο περιβάλλον κατά τρόπο αυστηρότερο σε σχέση με τη δευτερεύουσα άδεια, η δευτερεύουσα αυτή άδεια (εφόσον χορηγήθηκε προ της κύριας άδειας) πρέπει να θεωρείται μέρος της διαδικασίας αδειοδότησης για σκοπούς που βαίνουν πέραν των ζητημάτων που πρέπει να ληφθούν υπόψη ή να εκτιμηθούν βάσει της [οδηγίας ΕΠΕ], είτε γενικώς είτε όταν η δευτερεύουσα άδεια αποτελεί απόφαση η οποία εκδίδεται δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της [οδηγίας για τους οικοτόπους] και η οποία επιτρέπει στον κύριο του έργου να παρεκκλίνει από τα εφαρμοστέα μέτρα προστασίας ειδών προκειμένου να εκτελέσει το έργο;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, συνεπάγεται το άρθρο 11 της [οδηγίας ΕΠΕ], ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αρχής της ευρείας πρόσβασης στη δικαιοσύνη δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 2, της Σύμβασης του Aarhus, ότι οι εσωτερικοί εθνικοί κανόνες που αφορούν την ημερομηνία κατά την οποία εκκινεί η προθεσμία προσβολής απόφασης εκδοθείσας δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της [οδηγίας για τους οικοτόπους] (περί "δευτερεύουσας άδειας"), έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στην εκκίνηση της προθεσμίας αυτής προ της ημερομηνίας λήψης της οικείας άδειας (της "κύριας άδειας"), είτε γενικώς είτε σε περίπτωση κατά την οποία: i) το έργο υπόκειται στην κατά περίπτωση εξέταση που προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2011/92, ή/και ii) η απόφαση του άρθρου 4, παράγραφος 5, για την κύρια άδεια ελήφθη κατόπιν της χορήγησης της δευτερεύουσας άδειας και ταυτόχρονα με την απόφαση περί χορήγησης της κύριας άδειας, ή/και iii) στη δίκη περί προσβολής του κύρους της δευτερεύουσας άδειας δεν προβάλλεται λόγος προσβολής της σχετικής κύριας άδειας σε συνάρτηση με την προβαλλόμενη ακυρότητα της δευτερεύουσας άδειας, ή/και iv) ο αιτών παραλείπει να υποβάλει αίτηση παράτασης της προθεσμίας για την προσβολή της δευτερεύουσας άδειας, μολονότι η αίτηση αυτή επιβάλλεται από το εθνικό δίκαιο για την εκπρόθεσμη προσβολή, ελλείψει κανόνα του δικαίου της Ένωσης περί του αντιθέτου;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα και αρνητικής απάντησης στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα εν γένει, συνεπάγεται η [οδηγία ΕΠΕ], ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ή/και υπό το πρίσμα της αρχής της ευρείας πρόσβασης στη δικαιοσύνη δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 2, της Σύμβασης του Aarhus, ότι η προβλεπόμενη από το εθνικό δίκαιο κράτους μέλους προθεσμία άσκησης ενδίκου βοηθήματος για την προβολή δικαιώματος βάσει της εν λόγω οδηγίας πρέπει να είναι ευλόγως προβλέψιμη, πλην όμως δεν απαιτείται να καθορίζεται ρητώς στη νομοθεσία σύμφωνα με το άρθρο 11, παράγραφος 2, της [οδηγίας ΕΠΕ] ή/και στις πρακτικές πληροφορίες που τίθενται στη διάθεση του κοινού σχετικά με την πρόσβαση στις διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες αναθεώρησης δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 5, της [οδηγίας ΕΠΕ] ή/και να καθορίζεται οριστικά και με βεβαιότητα από την εθνική νομολογία, έτσι ώστε η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα να μην επηρεάζεται από τον καθορισμό, στο εθνικό δίκαιο κράτους μέλους, προβλέψιμης προθεσμίας γενικής φύσης, η οποία εφαρμόζεται εν γένει στις δημοσίου δικαίου προσφυγές, συμπεριλαμβανομένης της εκκίνησης δίκης για την προσβολή απόφασης η οποία εκδίδεται δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της [οδηγίας για τους οικοτόπους] και η οποία επιτρέπει στον κύριο του έργου να παρεκκλίνει από τα εφαρμοστέα μέτρα προστασίας ειδών προκειμένου να εκτελέσει το έργο, πλην όμως τούτο συνάγεται και δεν καθορίζεται ρητώς στο οικείο εθνικό δίκαιο;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα και είτε καταφατικής απάντησης στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είτε αρνητικής απάντησης στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, συνεπάγεται το άρθρο 16, παράγραφος 1, της [οδηγίας για τους οικοτόπους] ότι η αρμόδια αρχή δεν δύναται να θεωρήσει ότι δεν υπάρχει "άλλη αποτελεσματική λύση" πλην της απόφασης η οποία επιτρέπει στον κύριο του έργου να παρεκκλίνει από τα εφαρμοστέα μέτρα προστασίας ειδών προκειμένου να εκτελέσει το έργο κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της [οδηγίας ΕΠΕ], εκτός εάν η αρμόδια αρχή εξετάσει πράγματι εναλλακτικές λύσεις, όπως η διαφορετική τοποθεσία ή ο διαφορετικός σχεδιασμός ή η απόρριψη της παρέκκλισης;

5) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα και είτε καταφατικής απάντησης στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είτε αρνητικής απάντησης στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, συνεπάγεται το άρθρο 16, παράγραφος 1, της [οδηγίας για τους οικοτόπους] ότι η αρμόδια αρχή δεν δύναται να θεωρήσει ότι η έκδοση απόφασης η οποία επιτρέπει στον κύριο του έργου να παρεκκλίνει από τα εφαρμοστέα μέτρα προστασίας ειδών προκειμένου να εκτελέσει το έργο κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της [οδηγίας ΕΠΕ] αποσκοπεί στο "να προστατεύσει την άγρια πανίδα και χλωρίδα και να διατηρήσει τους φυσικούς οικοτόπους", εκτός εάν απορρέει συγκεκριμένη προστασία από την ίδια την παρέκκλιση και όχι από μέτρα άμβλυνσης του κινδύνου, που λαμβάνονται για τη μείωση ή την αντιστάθμιση της βλάβης που προκαλείται από τα στάδια της απόφασης περί παρέκκλισης;»

25. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 26 Ιανουαρίου 2024. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης, ο Minister for Housing, Local Government and Heritage (Υπουργός Στέγασης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Ιρλανδία), η Ιρλανδία και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Δεν διεξήχθη επ' ακροατηρίου συζήτηση επί της παρούσας υποθέσεως. Ωστόσο, οι μετέχοντες στη διαδικασία απάντησαν γραπτώς στις ερωτήσεις που υποβλήθηκαν από το Δικαστήριο στις 3 Μαρτίου 2025.

IV. Ανάλυση

26. Με τα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να του παρασχεθούν διευκρινίσεις σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 11 της οδηγίας ΕΠΕ και του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, ιδίως υπό το πρίσμα της αρχής της ευρείας πρόσβασης στη δικαιοσύνη που κατοχυρώνεται στο άρθρο 9, παράγραφος 2, της Συμβάσεως του Aarhus.

27. Πιο συγκεκριμένα, με τα τρία πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν η οδηγία ΕΠΕ, δηλαδή το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση που δεν μπορεί να χορηγηθεί άδεια υλοποίησης αναπτυξιακού έργου χωρίς ο κύριος του έργου να έχει πρώτα αποκτήσει απόφαση περί παρέκκλισης δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, πρέπει να θεωρείται ότι η απόφαση αυτή αποτελεί μέρος της διαδικασίας αδειοδοτήσεως, ιδίως για σκοπούς διαφορετικούς από αυτούς που σχετίζονται με τα ζητήματα που πρέπει να εξεταστούν δυνάμει της οδηγίας ΕΠΕ (πρώτο προδικαστικό ερώτημα). Το αιτούν δικαστήριο θέτει το συγκεκριμένο ζήτημα προκειμένου να αποσαφηνιστεί περαιτέρω εάν η προθεσμία άσκησης προσφυγής κατά της νομιμότητας της αποφάσεως περί παρέκκλισης μπορεί να εκπνέει πριν από την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως αδειοδότησης, ιδίως όταν ο προσφεύγων δεν προσφεύγει κατά του κύρους της αποφάσεως αδειοδοτήσεως λόγω πλημμελειών της αποφάσεως περί παρέκκλισης (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα). Αντιθέτως, εάν θεωρηθεί ότι η προθεσμία κατά την οποία μπορεί να αμφισβητηθεί η νομιμότητα της αποφάσεως περί παρέκκλισης μπορεί να εκπνέει πριν από την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως χορήγησης άδειας, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον η προθεσμία αυτή πρέπει να αποσαφηνίζεται είτε στην κείμενη νομοθεσία είτε στις πρακτικές πληροφορίες στις οποίες παραπέμπει το άρθρο 11, παράγραφος 5, της οδηγίας ΕΠΕ, ή εάν μπορεί απλώς να είναι ευλόγως προβλέψιμη (τρίτο προδικαστικό ερώτημα).

28. Ακολούθως, με τα δύο τελευταία προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να αποσαφηνιστεί, κατ' ουσίαν, (i) εάν το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους απαιτεί τη διενέργεια ουσιαστικής εξέτασης των εναλλακτικών λύσεων πριν από την έκδοση της αποφάσεως περί παρέκκλισης (τέταρτο προδικαστικό ερώτημα) και (ii) εάν η διάταξη αυτή δεν επιτρέπει στην αρμόδια αρχή να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η έκδοση απόφασης που επιτρέπει στον κύριο του έργου να παρεκκλίνει από τις διατάξεις του άρθρου 12 της εν λόγω οδηγίας προκειμένου να υλοποιήσει το αναπτυξιακό έργο αποσκοπεί στην προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας και στη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (πέμπτο προδικαστικό ερώτημα).

29. Στο μέτρο που το πρώτο, το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα αφορούν το ίδιο διαδικαστικό ζήτημα, το οποίο αφορά τις προϋποθέσεις που ισχύουν για τις προθεσμίες τις οποίες τάσσει το εθνικό δίκαιο για την προσβολή του κύρους των αποφάσεων περί παρέκκλισης που εκδίδονται δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους προκειμένου να υλοποιηθεί ένα έργο που εμπίπτει στο πλαίσιο της οδηγίας ΕΠΕ, θα εξεταστούν από κοινού. Ακολούθως, θα εξεταστούν το τέταρτο και το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία αφορούν τις ουσιαστικές προϋποθέσεις προς τις οποίες πρέπει να συμμορφώνονται οι αρμόδιες αρχές όταν αποφασίζουν εάν θα πρέπει να χορηγήσουν παρέκκλιση από τα μέτρα προστασίας ειδών προκειμένου να διευκολύνουν την υλοποίηση ενός αναπτυξιακού έργου.

Α. Το πρώτο, το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα

30. Με τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, εάν το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας ΕΠΕ, έχει την έννοια ότι η αποσβεστική προθεσμία εντός της οποίας μπορεί να ασκηθεί προσφυγή κατά του κύρους της αποφάσεως περί παρέκκλισης που έχει εκδοθεί δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, για αναπτυξιακό έργο το οποίο εμπίπτει στο πλαίσιο της οδηγίας ΕΠΕ, μπορεί να εκπνέει πριν από την ημερομηνία αδειοδότησης. Εφόσον τούτο ισχύει, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επιπλέον, με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, εάν το άρθρο 11, παράγραφος 5, της οδηγίας ΕΠΕ, έχει την έννοια ότι οι αποσβεστικές προθεσμίες που ισχύουν για τις αποφάσεις περί παρέκκλισης πρέπει είτε να καθορίζονται ρητώς από την εθνική νομοθεσία είτε να μνημονεύονται στις πρακτικές πληροφορίες στις οποίες παραπέμπει η εν λόγω διάταξη της οδηγίας.

31. Ως προκαταρκτική παρατήρηση, υπενθυμίζω ότι, κατά τα άρθρα 2 και 6 της οδηγίας ΕΠΕ, για ορισμένα έργα τα οποία συνίστανται στην υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών [12] απαιτείται, πριν από τη χορήγηση άδειας από τις αρμόδιες αρχές (i) η εκπόνηση εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και (ii) η συμμετοχή του κοινού.

32. Όσον αφορά την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αυτή συνίσταται, κατ' ουσίαν, σε μια έκθεση στην οποία εξετάζονται όλες οι σημαντικές επιπτώσεις που ενδέχεται να έχει το έργο στο περιβάλλον [13]. Η εκτίμηση αυτή είναι συστηματική [14] για το είδος των έργων που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της οδηγίας ΕΠΕ [15], ενώ για εκείνα που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ της εν λόγω οδηγίας, συμπεριλαμβανομένων των έργων αστικής ανάπτυξης, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οδηγία παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αποφασίζουν εάν πρέπει να υποβληθούν σε εκτίμηση [16]. Ωστόσο, για αυτού του είδους τα έργα, ο κύριος του έργου υποχρεούται να παράσχει πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά του έργου και τον δυνητικό σημαντικό αντίκτυπό του στο περιβάλλον [17]. Επιπλέον, στην περίπτωση που το έργο ενδέχεται να επηρεάσει αυστηρώς προστατευόμενα είδη δυνάμει της οδηγίας για τους οικοτόπους, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι επιπτώσεις αυτές πρέπει να εξετάζονται στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής εκτίμησης του έργου [18].

33. Εν συνεχεία, όσον αφορά τη συμμετοχή του κοινού, η συμμετοχή αυτή αφορά τη διαδικασία με την οποία το ενδιαφερόμενο κοινό, όπως ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της οδηγίας ΕΠΕ, έχει τη δυνατότητα να εκφράσει τις απόψεις του, ώστε να ληφθούν υπόψη κατά την τελική απόφαση (αδειοδότηση). Ο κύριος στόχος της συμμετοχής του κοινού συνίσταται στο να διασφαλιστεί ότι το ενδιαφερόμενο κοινό μετέχει ουσιαστικά, σε πρώιμο στάδιο, στις διαδικασίες λήψης αποφάσεως που επηρεάζουν το περιβάλλον, όπερ συμβάλλει στη δημόσια ενημέρωση για περιβαλλοντικά θέματα και στην ενίσχυση της υποστήριξης του κοινού για αποφάσεις που

[12] Βλ. άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΕΠΕ.

[13] Βλ. άρθρα 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας ΕΠΕ.

[14] Βλ. αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας ΕΠΕ.

[15] Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας ΕΠΕ. Συστηματική εκπόνηση εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων απαιτείται για έργα όπως οι πυρηνικοί σταθμοί, οι σιδηροδρομικές γραμμές μεγάλων αποστάσεων, οι αυτοκινητόδρομοι, οι οδοί ταχείας κυκλοφορίας, οι εγκαταστάσεις διάθεσης αποβλήτων για επικίνδυνα απόβλητα και τα φράγματα συγκεκριμένης χωρητικότητας. Για παράδειγμα, η διάταξη αυτή εφαρμόστηκε στο έργο το οποίο αφορά η απόφαση Namur-Est Environnement.

[16] Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας ΕΠΕ, το οποίο ορίζει ότι ο καθορισμός αυτός μπορεί να γίνεται μέσω κατά περίπτωση εξέτασης ή μέσω κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων.

[17] Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας ΕΠΕ και παραρτήματα ΙΙ και ΙΙ.Α της ίδιας οδηγίας.

[18] Απόφαση Namur-Est Environnement (σκέψη 52).

πρέπει να ληφθούν[19]. Ο σκοπός αυτός ενισχύεται έτι περαιτέρω από τη διασφάλιση ότι το ενδιαφερόμενο κοινό πρέπει να έχει πρόσβαση στις διαδικασίες ελέγχου για την αμφισβήτηση της νομιμότητας των αποφάσεων, των πράξεων ή των παραλείψεων που υπόκεινται στις διαδικασίες της οδηγίας ΕΠΕ σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού[20]. Επιβάλλεται να επισημανθεί ότι οι παρεκκλίσεις από τους κανόνες της Ένωσης για την προστασία των ειδών πρέπει να τίθενται στη διάθεση του ενδιαφερόμενου κοινού[21].

34. Επιπλέον, το Δικαστήριο είχε ήδη τη δυνατότητα να εξετάσει τη σχέση που υφίσταται μεταξύ, αφενός, της αποφάσεως περί παρέκκλισης που εκδίδεται δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους και, αφετέρου, της διαδικασίας αδειοδότησης που προβλέπεται από την οδηγία ΕΠΕ. Αυτό ήταν το βασικό αντικείμενο της αποφάσεως Namur-Est Environnement, στην οποία το Δικαστήριο εξέτασε, πρώτον, εάν πρέπει να θεωρηθεί ότι η απόφαση περί παρέκκλισης αποτελεί μέρος της διαδικασίας αδειοδοτήσεως στην περίπτωση που η απόφαση αυτή εκδίδεται προκειμένου να υλοποιηθεί έργο το οποίο εμπίπτει στο πλαίσιο του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας ΕΠΕ. Όσον αφορά το συγκεκριμένο ζήτημα, το Δικαστήριο εξέτασε περαιτέρω, δεύτερον, εάν η συμμετοχή του κοινού που απαιτείται για έργα τα οποία εμπίπτουν στο πλαίσιο της οδηγίας ΕΠΕ πρέπει να έχει διασφαλιστεί ήδη πριν από την έκδοση της αποφάσεως περί παρέκκλισης.

35. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι στην απόφαση Namur-Est Environnement, το Δικαστήριο έκρινε ότι η παρέκκλιση που χορηγείται δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους συνιστά προκαταρκτική απόφαση[22], η οποία περιέχει μόνον μια μερική εκτίμηση των επιπτώσεων που μπορεί να συνεπάγεται το έργο για αυστηρώς προστατευόμενα είδη[23]. Για τον λόγο αυτόν, το Δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση περί παρέκκλισης πρέπει να λαμβάνεται οπωσδήποτε πριν από την αδειοδότηση του έργου[24]. Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε ότι, στην περίπτωση κατά την οποία ένα κράτος μέλος αναθέτει την εξουσία εκτίμησης των επιπτώσεων ενός έργου που εμπίπτει στο πλαίσιο της οδηγίας για τους οικοτόπους σε αρχή διαφορετική από εκείνη που αποφαίνεται για την αδειοδότηση του έργου, η μερική αυτή εκτίμηση δεν μπορεί να προδικάζει τη συνολική εκτίμηση την οποία πρέπει οπωσδήποτε να διενεργήσει η τελευταία ως άνω αρχή[25]. Βάσει των ανωτέρω, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η απόφαση περί παρέκκλισης εμπίπτει στη διαδικασία αδειοδότησης όταν, πρώτον, το έργο δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς ο κύριος του έργου να έχει επιτύχει την έκδοση της απόφασης περί παρέκκλισης και, δεύτερον, η αρμόδια για την αδειοδότηση του έργου αρχή διατηρεί τη δυνατότητα να εκτιμήσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του κατά τρόπο αυστηρότερο από την εκτίμηση που διενεργήθηκε με την απόφαση περί παρέκκλισης[26].

36. Μολονότι η απόφαση Namur-Est Environnement αφορά έργο το οποίο υπόκειται σε υποχρέωση διενέργειας πλήρους εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας ΕΠΕ[27], τα πορίσματα στα οποία κατέληξε το Δικαστήριο στην

[19] Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 16 και 17 και άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της οδηγίας ΕΠΕ.

[20] Βλ. άρθρο 11, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας ΕΠΕ.

[21] Βλ. άρθρο 6, παράγραφος 3, στοιχείο α′, της οδηγίας ΕΠΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της ίδιας οδηγίας. Βλ., συναφώς, προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση Namur-Est Environnement (C-463/20, EU:C:2021:868, σκέψεις 48 και 49).

[22] Απόφαση Namur-Est Environnement (σκέψεις 62 και 65).

[23] Όπ.π. (σκέψη 59).

[24] Όπ.π (σκέψη 59).

[25] Όπ.π. (σκέψη 62).

[26] Όπ.π. (σημείο 1 του διατακτικού).

[27] Βλ. απόφαση Namur-Est Environnement (σκέψη 48).

απόφαση αυτή ισχύουν εξίσου και στην περίπτωση κατά την οποία απόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, εάν το έργο πρέπει να υποβληθεί στην εν λόγω εκτίμηση (προέλεγχο), όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης.

37. Σε αυτό το πλαίσιο, επισημαίνω, πρώτον, ότι τόσο η πλήρης εκτίμηση επιπτώσεων όσο και η έκθεση προελέγχου αποσκοπούν στο να διασφαλιστεί ότι οι σχετικές με το περιβάλλον ανησυχίες ενσωματώνονται στη διαδικασία λήψης αποφάσεως που προβλέπεται από την οδηγία ΕΠΕ για τα αναπτυξιακά έργα [28], συμπεριλαμβανομένων των έργων που πραγματοποιούνται βάσει πληροφοριών τις οποίες το κοινό το οποίο ενδέχεται να αφορά το επίμαχο έργο έχει το δικαίωμα να παράσχει σύμφωνα με την εν λόγω οδηγία [29].

38. Επιπλέον, όπως έκρινε το Δικαστήριο στην απόφαση Namur-Est Environnement, η απόφαση περί παρέκκλισης συνιστά προκαταρκτική απόφαση για τους σκοπούς της απόφασης που πρέπει να ληφθεί σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας ΕΠΕ. Το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας ΕΠΕ δεν καταλείπει ουδεμία αμφιβολία συναφώς, καθόσον ορίζει ρητώς ότι, στις περιπτώσεις αυτές, η απόφαση της αρμόδιας αρχής πρέπει να λαμβάνεται βάσει των αποτελεσμάτων των *προκαταρκτικών* ελέγχων ή εκτιμήσεων των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που διενεργήθηκαν σύμφωνα με ενωσιακό νομοθέτημα πλην της οδηγίας ΕΠΕ, συμπεριλαμβανομένης, συνεπώς, της οδηγίας για τους οικοτόπους.

39. Τέλος, προκειμένου να καθορισθεί, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας ΕΠΕ, κατά πόσον ένα έργο πρέπει να υποβληθεί σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, το άρθρο 4, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας απαιτεί να λαμβάνονται υπόψη τα σχετικά κριτήρια επιλεξιμότητας που καθορίζονται στο παράρτημα III [30]. Τούτο συνεπάγεται ότι, όταν η εκτίμηση που διενεργείται στο πλαίσιο διαδικασίας παρέκκλισης δυνάμει του άρθρου 16 της οδηγίας για τους οικοτόπους δεν συμφωνεί με τα εν λόγω κριτήρια, η αρμόδια αρχή έχει την εξουσία να εκτιμήσει τις επιπτώσεις του έργου αυστηρότερα όσον αφορά τις επιπτώσεις στα προστατευόμενα είδη, κατά τρόπο παρόμοιο με εκείνον τον οποίο μνημονεύει το Δικαστήριο στην απόφαση Namur-Est Environnement.

40. Εξ αυτού συνάγεται ότι, σε περιπτώσεις όπως αυτή που περιγράφεται στη διάταξη περί παραπομπής, πρέπει να θεωρείται ότι η επίμαχη απόφαση περί παρέκκλισης αποτελεί μέρος της διαδικασίας αδειοδότησης υπό τους όρους που καθορίζονται στην απόφαση Namur-Est Environnement [31].

41. Ωστόσο, ζήτημα παραμένει εάν, στην περίπτωση που η απόφαση περί παρέκκλισης πρέπει να θεωρείται ότι εμπίπτει στη διαδικασία αδειοδότησης, σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται από το Δικαστήριο στην απόφαση Namur-Est Environnement, το εθνικό δίκαιο μπορεί να απαιτεί την προσβολή της αποφάσεως αυτής πριν από την εκπνοή της αποσβεστικής προθεσμίας άσκησης προσφυγής κατά της αποφάσεως αδειοδότησης.

[28] Βλ. άρθρο 8α, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της οδηγίας ΕΠΕ. Βλ., επίσης, ως ερμηνευτικό στοιχείο συναφώς, άρθρο 11 ΣΛΕΕ, το οποίο ορίζει ότι οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενταχθούν, μεταξύ άλλων, στην εφαρμογή των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης.

[29] Βλ., συναφώς, αιτιολογική σκέψη 7 της οδηγίας ΕΠΕ.

[30] Βλ., ειδικότερα, σημείο 3 του παραρτήματος αυτού, υπό τον τίτλο «Τύπος και χαρακτηριστικά των ενδεχόμενων επιπτώσεων».

[31] Βλ. σημείο 35 των παρουσών προτάσεων.

42. Συναφώς, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οδηγία ΕΠΕ, τα κράτη μέλη διαθέτουν διακριτική ευχέρεια ως προς τον καθορισμό των διαδικαστικών κανόνων υπό τους οποίους χορηγείται η τελική απόφαση αδειοδότησης[32]. Τούτο σημαίνει ότι δεν απαιτείται να προβλέπουν μία ενιαία διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας λαμβάνεται απόφαση για το σύνολο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός έργου μέσω μίας μόνο άδειας. Αντιθέτως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τα κράτη μέλη έχουν δικαίωμα να κατανέμουν τις διάφορες αρμοδιότητες που αφορούν την περιβαλλοντική εκτίμηση ενός έργου μεταξύ διαφόρων αρχών, παρέχοντας σε καθεμιά από αυτές αρμοδιότητα λήψεως αποφάσεων επί του θέματος[33]. Συνεπώς, στο πλαίσιο της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός έργου που εμπίπτει στο πλαίσιο της οδηγίας ΕΠΕ, συμπεριλαμβανομένης της διαδικασίας προελέγχου, μπορούν να εκδοθούν διαφορετικές αποφάσεις, όπερ κατ' ανάγκην συνεπάγεται ότι, κατά το εθνικό δίκαιο, οι εν λόγω αποφάσεις υπόκεινται σε προσφυγή σε διαφορετικά στάδια της διαδικασίας σύμφωνα με τους διαδικαστικούς κανόνες που προβλέπονται όσον αφορά τις σχετικές προσφυγές.

43. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι η άσκηση της διακριτικής ευχέρειας από τα κράτη μέλη πρέπει να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της οδηγίας ΕΠΕ και να διασφαλίζει την πλήρη τήρηση των σκοπών που η εν λόγω οδηγία επιδιώκει[34]. Ειδικότερα, στο μέτρο που το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει ρητώς το άρθρο 16 της οδηγίας για τους οικοτόπους, υπό την έννοια ότι η παρέκκλιση που χορηγείται δυνάμει της διατάξεως αυτής συνιστά προκαταρκτική απόφαση για τους σκοπούς των διαδικασιών που θεσπίζονται με την οδηγία ΕΠΕ, η οποία δεν μπορεί να προδικάσει τη μεταγενέστερη απόφαση αδειοδότησης από την αρμόδια αρχή, η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να περιορίζεται, κατά τη γνώμη μου, μόνο σε εκτιμήσεις ουσιαστικής φύσεως, όπως υποστηρίζει κατ' ουσίαν το αιτούν δικαστήριο. Όπως διευκρινίζω στα επόμενα σημεία των παρουσών προτάσεων, η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Namur-Est Environnement έχει, οπωσδήποτε, συνέπειες σε διαδικαστικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων σχετικά με τις αποσβεστικές προθεσμίες που ισχύουν για τις προσφυγές κατά των αποφάσεων περί παρέκκλισης, ιδίως όσον αφορά το κοινό.

44. Επισημαίνω εκ προοιμίου ότι η γενική εισαγγελέας J. Kokott έχει αναφερθεί συνοπτικώς στις συνέπειες αυτές στο πλαίσιο των προτάσεών της επί της υποθέσεως Namur-Est Environnement, τις οποίες προσυπογράφω[35]. Κατά τη γνώμη της, το γεγονός ότι η απόφαση περί παρέκκλισης είναι προσωρινής φύσεως συνεπάγεται ότι ενδεχόμενη χωριστή προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής θα έπρεπε να ασκηθεί χωρίς να ληφθούν υπόψη τα πορίσματα της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων που θα διενεργηθεί για τη χορήγηση της οικοδομικής άδειας[36]. Ως εκ τούτου, πρέπει να είναι δυνατόν να προσβληθεί η περιβαλλοντική εκτίμηση σε πλήρη έκταση, σύμφωνα με το άρθρο 11 της οδηγίας ΕΠΕ, μετά την έκδοση της τελικής αποφάσεως από την αρμόδια αρχή όσον αφορά την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων του οικείου έργου[37].

45. Όπως προαναφέρθηκε στο σημείο 36 των παρουσών προτάσεων, η ανωτέρω άποψη επεκτείνεται κατ' ανάγκην και στην περίπτωση κατά την οποία απόκειται στο κράτος μέλος, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας ΕΠΕ, να αποφασίσει εάν το αναπτυξιακό έργο πρέπει να υποβληθεί σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εφόσον η απόφαση πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελεί μέρος της διαδικασίας αδειοδότησης. Επιπλέον, κατά τη γνώμη μου, μια διαφορετική προσέγγιση σε σχέση με αυτή που παραθέτει η γενική εισαγγελέας J. Kokott στις

[32] Βλ. απόφαση της 3ης Μαρτίου 2011, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (C-50/09, EU:C:2011:109, σκέψεις 72 έως 74).

[33] Απόφαση Namur-Est Environnement (σκέψη 56).

[34] Απόφαση Namur-Est Environnement (σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[35] Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση Namur-Est Environnement (C-463/20, EU:C:2021:868).

[36] Όπ.π. (σημείο 73).

[37] Όπ.π. (σημείο 74).

προτάσεις της θα συνιστούσε παραβίαση της αρχής της αποτελεσματικότητας που ισχύει για τη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών, όπως αναγνωρίζεται από το δίκαιο της Ένωσης. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η αρχή αυτή επιβάλλει στα κράτη μέλη να μη θεσπίζουν διαδικαστικούς περιορισμούς οι οποίοι καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η έννομη τάξη της Ένωσης [38].

46. Συναφώς, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, μολονότι το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, δεν επιβάλλει νομική υποχρέωση συμμετοχής του κοινού στη λήψη της αποφάσεως περί παρέκκλισης, εντούτοις το Δικαστήριο έχει κρίνει ρητώς, όσον αφορά τα έργα που εμπίπτουν στο πλαίσιο της οδηγίας ΕΠΕ, ότι η συμμετοχή του κοινού όσον αφορά τις παρεκκλίσεις αυτές πρέπει να διασφαλίζεται αποτελεσματικά πριν από την έκδοση της απόφασης αδειοδότησης [39]. Τούτο εφαρμόζεται στην περίπτωση απόφασης η οποία πρόκειται να εκδοθεί σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας ΕΠΕ, όταν το ενδιαφερόμενο κοινό πρέπει να συμμετάσχει, προκειμένου να διασφαλίζεται, όπως στην περίπτωση πλήρους περιβαλλοντικής εκτίμησης, ότι οι απόψεις του σχετικά με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον λαμβάνονται υπόψη [40].

47. Ως εκ τούτου, εάν η απόφαση περί παρέκκλισης μπορεί να προσβληθεί μόνον μετά τη συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που οδηγεί στην αδειοδότηση, το κοινό αυτό θα στερούνταν τόσο τα δικαιώματα συμμετοχής του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από τη σχετική με την οδηγία ΕΠΕ νομολογία του Δικαστηρίου, όσο και το δικαίωμά του για πρόσβαση στον δικαστικό έλεγχο. Κατ' ουσίαν, τούτο θα σήμαινε ότι θα ήταν αδύνατον να επιτευχθεί ο στόχος διασφάλισης της ευρείας πρόσβασης στη δικαιοσύνη που κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 της οδηγίας ΕΠΕ και στο άρθρο 9, παράγραφος 2, της Συμβάσεως του Aarhus [41].

48. Επιπλέον, στο μέτρο που η απόφαση περί παρέκκλισης που εκδίδεται δυνάμει του άρθρου 16 της οδηγίας για τους οικοτόπους συνιστά προκαταρκτική απόφαση η οποία υπόκειται σε συνακόλουθη εκτίμηση από την αρμόδια για την αδειοδότηση αρχή, οι δυνατότητες της παρεκκλίσεως αυτής δεν μπορούν να αξιοποιηθούν πλήρως, από τη σκοπιά του ενδιαφερομένου κοινού, μέχρι την έκδοση της τελικής αποφάσεως από την εν λόγω αρχή. Πράγματι, μόνον σε εκείνο το χρονικό σημείο αποκτά πρακτική αποτελεσματικότητα η άδεια παρεκκλίσεως, όπως φαίνεται να αναγνωρίζει και η Ιρλανδία με τις παρατηρήσεις της, αφού καμία δραστηριότητα ανάπτυξης δεν μπορεί να λάβει χώρα μέχρι τότε.

49. Κατά συνέπεια, η επιβαλλόμενη στο ενδιαφερόμενο κοινό απαίτηση να προσβάλει απόφαση περί παρέκκλισης η οποία αποτελεί μέρος της διαδικασίας αδειοδοτήσεως πριν η αρμόδια αρχή αποφασίσει όσον αφορά την ανάγκη διενέργειας εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας ΕΠΕ, ενέχει τον κίνδυνο προσβολής της αρχής της αποτελεσματικότητας. Σε τελική ανάλυση, στην περίπτωση αυτή, το ενδιαφερόμενο κοινό καλείται να προσφύγει σε εθνικό δικαστήριο σε πρώιμο στάδιο, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να υποβάλει επιχειρήματα συνολικά για την υπόθεση. Παράλληλα, υπάρχει επίσης ο

[38] Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 8ης Μαΐου 2025, M.K. (C-324/23, EU:C:2025:324, σκέψη 51).

[39] Απόφαση Namur-Est Environnement (σκέψη 79 και σημείο 2 του διατακτικού). Πιο συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έκρινε ότι η συμμετοχή του κοινού είναι αποτελεσματική συναφώς όταν, πρώτον, λαμβάνει χώρα πριν από την έκδοση της αποφάσεως που πρέπει να λάβει η αρμόδια για την ενδεχόμενη αδειοδότηση του έργου αρχή, δεύτερον, παρέχει τη δυνατότητα στο κοινό να εκφραστεί λυσιτελώς και πλήρως για το σύνολο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του εν λόγω έργου και, τρίτον, η αρμόδια για την αδειοδότηση του εν λόγω έργου αρχή μπορεί να λάβει πλήρως υπόψη τη συμμετοχή αυτή.

[40] Πρβλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK (C-243/15, EU:C:2016:838, σκέψεις 46 έως 49), όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι η συμμετοχή του κοινού πρέπει να διασφαλίζεται ως μέρος της διαδικασίας λήψης αποφάσεων σχετικών με περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

[41] Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, Gemeinde Altrip κ.λπ. (C-72/12, EU:C:2013:712, σκέψη 37).

κίνδυνος το δικαστήριο αυτό να προβεί σε ελλιπή δικαστική αξιολόγησή της. Συνδυαστικά, οι προαναφερθείσες καταστάσεις θα υπονόμευαν τον γενικότερο στόχο διασφάλισης ουσιαστικού ελέγχου όλων των σχετικών πτυχών που έχουν αντίκτυπο στη διαφύλαξη των αυστηρώς προστατευόμενων ειδών και, ως εκ τούτου, έναν από τους βασικότερους σκοπούς της οδηγίας ΕΠΕ.

50. Εξ αυτού συνάγεται ότι, στην περίπτωση που η απόφαση περί παρέκκλισης δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, εμπίπτει στη διαδικασία αδειοδότησης που προβλέπεται από την οδηγία ΕΠΕ, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, η προθεσμία κατά την οποία μπορεί να προσβληθεί η νομιμότητα της παρεκκλίσεως αυτής από το ενδιαφερόμενο κοινό δεν μπορεί να εκπνέει πριν από την έκδοση της τελικής απόφασης αδειοδότησης. Ειδάλλως, δεν θα καταστρατηγούνταν απλώς τα δικαιώματα συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού, αλλά θα επηρεαζόταν και η αποτελεσματικότητα του δικαστικού ελέγχου της αποφάσεως περί παρέκκλισης.

51. Η προπαρατεθείσα άποψη τελεί υπό την επιφύλαξη, πρώτον, της απαίτησης ότι οι αποδέκτες της απόφασης περί παρέκκλισης, όπως ο κύριος του έργου, μπορούν να προσφύγουν κατά του κύρους της απόφασης αυτής σε προγενέστερο στάδιο της διαδικασίας. Για παράδειγμα, επισημαίνω την απόφαση της 6ης Ιουλίου 2023, Hellfire Massy Residents Association (C-166/22, EU:C:2023:545), η οποία αφορά εθνική νομοθεσία με την οποία, κατ' ουσίαν, ανάγονται σε αδικήματα οι ίδιες δραστηριότητες με αυτές που απαριθμούνται στο άρθρο 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους εκτός εάν έχει χορηγηθεί παρέκκλιση. Στην περίπτωση αυτή, ένας διαδικαστικός κανόνας όπως ο επίμαχος στην υπόθεση της κύριας δίκης, βάσει του οποίου η προθεσμία για την αμφισβήτηση του κύρους της αποφάσεως αυτής άρχεται από την ημερομηνία έκδοσής της ή από την ημερομηνία κατά την οποία κατέστη γνωστή, δεν θα έπρεπε να τελεί υπό αμφισβήτηση σύμφωνα με την αρχή της αποτελεσματικότητας. Ωστόσο, για τους λόγους που διευκρινίστηκαν ήδη στα σημεία 46 έως 50 ανωτέρω, τα οποία παραπέμπουν στα δικαιώματα συμμετοχής του κοινού και στο δικαίωμα πρόσβασης του ενδιαφερόμενου κοινού στη δικαιοσύνη, οι εθνικοί κανόνες σχετικά με τον υπολογισμό των προθεσμιών πρέπει να διασφαλίζουν ότι το κοινό έχει την ευκαιρία να προσφύγει σε δικαστήριο μετά τη χορήγηση της αδειοδότησης.

52. Δεύτερον, κατά τη γνώμη μου, το συμπέρασμα που συνάγεται στο πλαίσιο της παρούσας αναλύσεως δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση με επίκληση της αρχής της ασφάλειας δικαίου. Σε τελική ανάλυση, διασφαλίζοντας ότι οι προσφυγές που ασκούνται από το ενδιαφερόμενο κοινό κατά των αποφάσεων περί παρέκκλισης μπορούν να ασκηθούν μόνον (i) αφ' ης στιγμής η αρμόδια αρχή έχει αποφασίσει, συνολικώς, ότι ένα έργο πρέπει να υποβληθεί σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και (ii) εφόσον έχει διασφαλιστεί η αποτελεσματική συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κοινού, η διαδικασία μπορεί να περιβληθεί με μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου στο σύνολό της.

53. Τρίτον, για τον σκοπό της παρούσας ανάλυσης, η περίπτωση την οποία μνημονεύει το αιτούν δικαστήριο στη διάταξη περί παραπομπής και κατά την οποία οι προσφεύγοντες στην κύρια διαδικασία δεν προσέφυγαν κατά της απόφασης χορήγησης οικοδομικής άδειας βάσει ελαττωμάτων της απόφασης περί παρέκκλισης φαίνεται να μην είναι κρίσιμη. Στο μέτρο που η απόφαση περί παρεκκλίσεως αποτελεί μέρος της διαδικασίας αδειοδότησης, όπως περιγράφεται στις παρούσες προτάσεις, η ακυρότητα της εν λόγω απόφασης πρέπει αναγκαίως να έχει επιπτώσεις στην εφαρμογή του αναπτυξιακού έργου, το οποίο δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την απόφαση αυτή.

54. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω παρατηρήσεων, φρονώ ότι το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας ΕΠΕ έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση που η εκδοθείσα δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους απόφαση περί παρέκκλισης εμπίπτει στη διαδικασία αδειοδότησης που προβλέπεται από την οδηγία ΕΠΕ, η προθεσμία άσκησης προσφυγής κατά της νομιμότητας της εν λόγω παρεκκλίσεως δεν μπορεί να εκπνέει για το ενδιαφερόμενο κοινό πριν από την ημερομηνία εκδόσεως της τελικής άδειας.

55. Στον βαθμό που το τρίτο προδικαστικό ερώτημα στηρίζεται στην παραδοχή ότι η προθεσμία αμφισβήτησης της νομιμότητας της άδειας παρεκκλίσεως μπορεί να εκπνέει πριν από την ως άνω ημερομηνία, παρέλκει η απάντηση του ερωτήματος αυτού όσον αφορά, όπως αναφέρεται στο σημείο 30 των παρουσών προτάσεων, την ερμηνεία του άρθρου 11, παράγραφος 5, της οδηγίας ΕΠΕ.

Β. Το τέταρτο και το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα

56. Από την ανάλυση του πρώτου και του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος συνάγεται ότι, εφόσον ισχύουν τα πορίσματα στα οποία κατέληξε το Δικαστήριο στην απόφαση Namur-Est Environnement, η προθεσμία εντός της οποίας μπορεί να προσβληθεί η νομιμότητα της αποφάσεως περί παρέκκλισης δεν μπορεί να εκπνέει για το ενδιαφερόμενο κοινό πριν από την ημερομηνία αδειοδότησης. Δεδομένου ότι το τέταρτο και το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα στηρίζονται στην ανωτέρω παραδοχή, εάν το Δικαστήριο συμφωνήσει με την ανάλυσή μου, πρέπει να δοθεί απάντηση και σε αυτά τα προδικαστικά ερωτήματα.

57. Υπενθυμίζεται ότι με το τέταρτο και το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να του παρασχεθούν διευκρινίσεις σχετικά με τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται, από ουσιαστικής απόψεως, για τη χορήγηση παρεκκλίσεως δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους. Πιο συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, πρώτον, εάν η διάταξη αυτή απαιτεί τη διενέργεια ουσιαστικής εξέτασης των εναλλακτικών λύσεων της αιτηθείσας παρεκκλίσεως, για παράδειγμα όσον αφορά την τοποθεσία στην οποία διαβιώνουν τα σχετικά είδη, ή απλώς την εναλλακτική μη χορηγήσεως της παρέκκλισης. Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους δεν επιτρέπει στην αρμόδια αρχή να προβεί στην έκδοση αποφάσεως παρεκκλίσεως για την υλοποίηση ενός αναπτυξιακού έργου για τον λόγο ότι το έργο αυτό αποσκοπεί στην προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας και τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, όπως έπραξε η αρμόδια αρχή στην υπόθεση της κύριας δίκης.

58. Όπως προκύπτει από τα σημεία 5 και 6 των παρουσών προτάσεων, το άρθρο 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους θεσπίζει ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας των ζωικών ειδών που απαριθμούνται στο παράρτημα IV, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής. Ο σκοπός της εν λόγω διάταξης συνίσταται στη διασφάλιση της επιβίωσης και της προστασίας ευάλωτων ζωικών ειδών μέσω της απαγόρευσης δραστηριοτήτων οι οποίες ενδέχεται να είναι βλαπτικές για τα ίδια ή τους οικοτόπους τους. Ειδικότερα, απαγορεύει τη βλάβη ή την καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής ή των τόπων ανάπαυσης των ζώων αυτών.

59. Από τη μεριά του, το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, ορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν εξαιρέσεις στα μέτρα αυστηρής προστασίας για ορισμένα ζωικά είδη και, συνεπώς, να παρεκκλίνουν από το άρθρο 12 της οδηγίας αυτής. Οι εν λόγω παρεκκλίσεις επιτρέπονται υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, οι οποίες απαριθμούνται κατά ακριβή και εξαντλητικό τρόπο, όπως για την προστασία της άγριας

πανίδας και χλωρίδας[42] ή για άλλους επιτακτικούς λόγους υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων τυχόν λόγων κοινωνικού ή οικονομικού χαρακτήρα[43].

60. Κατά πάγια νομολογία, μολονότι το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις του άρθρου 12 της ίδιας οδηγίας, η θεσπιζόμενη επί της βάσεως αυτής παρέκκλιση, στον βαθμό που επιτρέπει στα εν λόγω κράτη μέλη να αποφύγουν τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται το καθεστώς αυστηρής προστασίας των φυσικών ειδών, προϋποθέτει ότι δεν υπάρχει άλλη αποτελεσματική λύση και ότι η παρέκκλιση δεν παραβλάπτει τη διατήρηση των πληθυσμών των συγκεκριμένων ειδών στην περιοχή της φυσικής κατανομής τους σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως[44].

61. Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι η εκδίδουσα την απόφαση περί παρέκκλισης αρχή είναι αυτή που φέρει το βάρος αποδείξεως συνδρομής των απαιτούμενων για κάθε παρέκκλιση προϋποθέσεων[45]. Επιπλέον, δεδομένου ότι το άρθρο 16 της οδηγίας για τους οικοτόπους συνιστά εξαίρεση από το καθεστώς προστασίας που προβλέπει η οδηγία αυτή πρέπει να ερμηνεύεται στενά[46]. Επίσης, η εν λόγω διάταξη πρέπει να εφαρμόζεται σε συγκεκριμένες και καθορισμένες περιπτώσεις για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων αναγκών και ειδικών καταστάσεων[47].

62. Κατ' αρχάς, από τις προπαρατεθείσες εκτιμήσεις του Δικαστηρίου συνάγεται ευχερώς ότι, όταν η αρμόδια αρχή πρόκειται να χορηγήσει παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, η αρχή αυτή οφείλει να εξετάσει, ως προκαταρκτικό βήμα, εάν ο σκοπός που επιδιώκεται με τη συγκεκριμένη παρέκκλιση μπορεί να επιτευχθεί με άλλη αποτελεσματική λύση. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ρητώς ότι παρέκκλιση μπορεί να χορηγηθεί μόνο εάν ο επιδιωκόμενος από αυτήν σκοπός δεν μπορεί να επιτευχθεί κατά τρόπο αποτελεσματικό με άλλο εναλλακτικό μέτρο[48]. Η υποχρέωση εξετάσεως των εναλλακτικών λύσεων στο πλαίσιο της εφαρμογής παρεκκλίσεως είναι άκρως σημαντική καθόσον, κατά το γράμμα του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, η απουσία εναλλακτικών μέτρων και η διαπίστωση ότι το προτεινόμενο έργο παραβλάπτει τη διατήρηση των πληθυσμών των οικείων ειδών σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως στην περιοχή της φυσικής του κατανομής αποτελούν αναγκαία και προηγούμενη προϋπόθεση για τη χορήγηση της παρεκκλίσεως αυτής[49], όπερ σημαίνει ότι η σχετική αίτηση απορρίπτεται εάν δεν πληρούνται οι ως άνω προϋποθέσεις[50].

63. Επιπλέον, είναι σημαντικό να υπογραμμισθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η διενεργούμενη από την αρμόδια αρχή εξέταση πρέπει να συνοδεύεται από την εκπλήρωση άλλης μιας κρίσιμης τυπικής υποχρέωσης. Πράγματι, κατά τη λήψη της απόφασης περί εφαρμογής μιας παρέκκλισης, η αρμόδια αρχή πρέπει να παρέχει ακριβή και επαρκή αιτιολογία μνημονεύουσα τους λόγους, τις προϋποθέσεις και τις υποχρεώσεις που προβλέπει το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους[51] και, ιδίως, την απουσία άλλης ικανοποιητικής λύσεως η οποία θα καθιστούσε

42 Βλ. άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας για τους οικοτόπους.

43 Βλ. άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας για τους οικοτόπους.

44 Απόφαση της 11ης Ιουλίου 2024, WWF Österreich κ.λπ. (C-601/22, EU:C:2024:595, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

45 Όπ.π. (σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

46 Όπ.π. (σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

47 Όπ.π. (σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

48 Βλ. απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2019, Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola (C-674/17, EU:C:2019:851, σκέψη 47).

49 Βλ., συναφώς, απόφαση της 10ης Μαΐου 2007, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-508/04, EU:C:2007:274, σκέψη 115).

50 Βλ., συναφώς, απόφαση της 14ης Ιουνίου 2007, Επιτροπή κατά Φινλανδίας (C-342/05, EU:C:2007:341, σκέψη 31).

51 Όπ.π. (σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

εφικτή την επίτευξη των σκοπών για τους οποίους ζητείται η παρέκκλιση [52]. Είναι σημαντικό να υπενθυμιστεί ότι η υποχρέωση αυτή είναι κρίσιμη, μεταξύ άλλων, όσον αφορά την άσκηση, εκ μέρους του ενδιαφερόμενου κοινού, του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη, όπως περιγράφηκε στο πρώτο τμήμα των παρουσών προτάσεων. Σε τελική ανάλυση, η συμμόρφωση προς την υποχρέωση αιτιολογήσεως θα πρέπει να παρέχει στο κοινό τη δυνατότητα, στο πλαίσιο της εφαρμογής των μέτρων προστασίας των ειδών, να κατανοήσει τους λόγους στους οποίους στηρίχθηκε η αρμόδια αρχή για να λάβει την απόφασή της μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας παρεκκλίσεως και, συνεπώς, να κρίνει, υπό τους βέλτιστους δυνατούς όρους και με πλήρη επίγνωση των περιστάσεων, εάν είναι σκόπιμο να προσφύγει στη δικαιοσύνη. Παράλληλα, η αιτιολογία πρέπει να παρέχει στο εν λόγω δικαστήριο τη δυνατότητα να ασκήσει τον δικαιοδοτικό του έλεγχο και να εξετάσει, ιδίως, εάν η σχετική απόφαση ενέχει ενδεχόμενο σφάλμα [53].

64. Στην υπό κρίση υπόθεση, από τα πληροφοριακά στοιχεία που παρατίθενται στη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι δεν εξετάστηκε ούτε κάποια ενδεχόμενη εναλλακτική λύση με λιγότερο σημαντικό αντίκτυπο για τα αυστηρώς προστατευόμενα είδη ούτε το ενδεχόμενο απλώς να μη χορηγηθεί άδεια για το έργο. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ειδικώς ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης απόφαση περί παρέκκλισης αναφέρει απλώς ότι «δεν υπάρχει ικανοποιητική λύση». Μολονότι εναπόκειται στο δικαστήριο αυτό να διενεργήσει την τελική εξέταση συναφώς, από τις ανωτέρω πληροφορίες μπορεί να συναχθεί ότι η αρμόδια αρχή προφανώς δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, δηλαδή την υποχρέωση εξέτασης του ενδεχομένου ύπαρξης ικανοποιητικών εναλλακτικών λύσεων και την υποχρέωση ακριβούς και επαρκούς αιτιολογήσεως συναφώς, όπως απαιτείται ρητώς από τη νομολογία του Δικαστηρίου [54].

65. Δεύτερον, όσον αφορά το εάν η αρμόδια αρχή μπορεί να κρίνει, στο πλαίσιο αποφάσεως περί παρέκκλισης, ότι η χορήγηση άδειας σε κύριο του έργου να παρεκκλίνει από τις διατάξεις του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους αποσκοπεί στην προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας και στη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, παρατηρώ ότι η δήλωση αυτή παραπέμπει, ιδίως, στους λόγους παρεκκλίσεως που καθορίζονται στο άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής.

66. Μέχρι και σήμερα, το Δικαστήριο ουδέποτε είχε την ευκαιρία να ερμηνεύσει το νόημα της διάταξης αυτής στη νομολογία του. Εντούτοις, από το γράμμα του άρθρου 16, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους, συνάγεται ότι προκειμένου να χορηγηθεί παρέκκλιση για τον λόγο αυτό θα πρέπει να αποδεικνύεται ότι η επίμαχη παρέκκλιση προάγει γενικώς την προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας και τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων. Κατ' ουσίαν, το άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο α′, προβλέπει έναν μηχανισμό για την εξισορρόπηση της ανάγκης προστασίας ορισμένων ειδών και οικοτόπων με την πιθανή ανάγκη διαχείρισης άλλων ειδών ή οικοτόπων που ενδέχεται να απειλούνται. Συνηγορεί υπέρ της υιοθέτησης μιας ευέλικτης προσεγγίσεως όσον αφορά τη διατήρηση, αναγνωρίζοντας ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι αναγκαίες ορισμένες παρεμβάσεις προκειμένου να διασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη υγεία των οικοσυστημάτων. Όπως προαναφέρθηκε, δεδομένου ότι το άρθρο 16,

[52] Όπ.π. (σκέψη 30).

[53] Πρβλ. απόφαση της 15ης Ιουνίου 2023, Eco Advocacy (C-721/21, EU:C:2023:477, σκέψη 33). Επιπλέον, η αιτιολογία είναι επίσης κρίσιμη για την αρχή που είναι αρμόδια να διενεργήσει την περιβαλλοντική εκτίμηση ενός έργου και να εκδώσει απόφαση περί αδειοδότησης σύμφωνα με την οδηγία ΕΠΕ, όπως εκτίθεται στο πρώτο μέρος των παρουσών προτάσεων.

[54] Αυτή είναι ακριβώς η προσέγγιση που περιγράφεται από την Κυβέρνηση της Ιρλανδίας στις «Guidance on the Strict Protection of Certain Animal and Plant Species under the Habitats Directive in Ireland» (κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την αυστηρή προστασία ορισμένων ζωικών και φυτικών ειδών δυνάμει της οδηγίας για τους οικοτόπους στην Ιρλανδία), σ. 11 και 12, διαθέσιμες στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.npws.ie/sites/default/files/files/strict-protection-of-certain-animal-and-plant-species.pdf.

παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους, αποτελεί εξαίρεση στο καθεστώς προστασίας που θεσπίζει η εν λόγω οδηγία, πρέπει να ερμηνεύεται στενά και, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, υπό το πρίσμα της αρχής της προφυλάξεως [55].

67. Με αυτά τα δεδομένα κατά νου, και όπως υποστηρίζει και η Επιτροπή, φαίνεται δύσκολο να ισχυριστεί κανείς ότι ένα αναπτυξιακό έργο όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης, το οποίο συνίσταται στην κατασκευή οικιστικών μονάδων και συνεπάγεται την καταστροφή των τόπων ανάπαυσης μιας αποικίας προστατευόμενων ειδών, μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του λόγου παρεκκλίσεως που προβλέπεται από το άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους. Πολλώ δε μάλλον, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι, κατά παράβαση των υποχρεώσεων που ισχύουν για τις αρμόδιες αρχές, όπως διευκρινίστηκε ήδη στο σημείο 63 των παρουσών προτάσεων, ουδόλως αιτιολογείται με ποιον τρόπο το επίμαχο έργο θα συμβάλει στην προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας και στη διατήρηση του φυσικού τους οικοτόπου. Εξ αυτού συνάγεται, όπως εξηγεί το αιτούν δικαστήριο, ότι όλα τα ανωτέρω στοιχεία, εξεταζόμενα συνολικά, υποδηλώνουν ότι η αρμόδια αρχή υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως όσον αφορά τον κατάλληλο λόγο της παρέκκλισης που χορηγήθηκε στο επίμαχο στην κύρια δίκη έργο.

68. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, έχει την έννοια ότι η αρμόδια αρχή πρέπει, αφενός, να προβαίνει στη διενέργεια ουσιαστικής εξετάσεως των εναλλακτικών λύσεων προκειμένου να χορηγήσει παρέκκλιση δυνάμει της εν λόγω διατάξεως και, αφετέρου, να παραθέτει συγκεκριμένους λόγους που δικαιολογούν την εφαρμοσθείσα παρέκκλιση. Επιπλέον, η αρμόδια αρχή δεν μπορεί να επικαλείται τον λόγο παρεκκλίσεως του άρθρου 16, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους, προκειμένου να προβαίνει στην αδειοδότηση αναπτυξιακού έργου ιδίως στην περίπτωση που δεν παρέχεται αιτιολόγηση με την οποία να διευκρινίζεται με ποιον τρόπο το έργο αυτό προάγει την προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας και τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων.

V. Πρόταση

69. Βάσει της αναλύσεως που παρατίθεται ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που του υποβλήθηκαν από το High Court (ανώτερο δικαστήριο, Ιρλανδία) ως ακολούθως:

1) Το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον

   έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση που η απόφαση περί παρέκκλισης, η οποία εκδόθηκε δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, εμπίπτει στη διαδικασία αδειοδότησης που προβλέπεται από την οδηγία 2011/92, η προθεσμία άσκησης προσφυγής κατά της νομιμότητας της εν λόγω παρεκκλίσεως δεν μπορεί να εκπνέει για το ενδιαφερόμενο κοινό πριν από την ημερομηνία εκδόσεως της τελικής άδειας.

2) Το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 92/43

[55] Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2019, Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola (C-674/17, EU:C:2019:851, σκέψεις 66 και 69).

έχει την έννοια ότι η αρμόδια αρχή πρέπει, αφενός, να προβαίνει στη διενέργεια ουσιαστικής εξετάσεως των εναλλακτικών λύσεων προκειμένου να χορηγήσει παρέκκλιση δυνάμει της εν λόγω διατάξεως και, αφετέρου, να παραθέτει συγκεκριμένους λόγους που δικαιολογούν την εφαρμοσθείσα παρέκκλιση. Επιπλέον, η αρμόδια αρχή δεν μπορεί να επικαλείται τον λόγο παρεκκλίσεως του άρθρου 16, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 92/43, προκειμένου να προβαίνει στην αδειοδότηση αναπτυξιακών έργων, ιδίως στην περίπτωση που δεν παρέχεται αιτιολόγηση με την οποία να διευκρινίζεται με ποιον τρόπο το έργο αυτό προάγει την προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας και τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων.